

ЖЕНИТЕ, КОИТО ВДЪХНОВИХА ВЕЛИКИ МЪЖЕ

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

ЖЕНИТЕ, КОИТО ВДЪХНОВИХА ВЕЛИКИ МЪЖЕ

Автори: Анна Покровская, Гита Голдберг

Превод: Горанка Цветкова, Петя Талева, Наташа Стоянова,

Яна Загорчинова

Издателство „Паритет“, София

256 стр.

Всеизвестно е, че зад всеки велик мъж стои велика жена. Кой знае как би се развил животът на едни от най-известните писатели, художници, музиканти и по-литици, ако до тях не бяха мъдрите им и търпеливи спътнички. Понякога музите тихо следват своите ге-нии и незабележимо им осигуряват неизчерпаеми източници на вдъхновение, а понякога и самите те са ярки и талантливи личности, които не само смело осъществяват своите мечти, но търпеливо и старателно изграждат себе си. В тази книга можете да прочетете житейските истории на изключителни жени като Клементин Чърчил, Наталия Гончарова, Раиса Горбачова, Йоко Оно, Джулиета Мазина, Жозефин дьо Боарне, Жени Маркс и много други представителки на по-красивата половина на човечеството. Грижовни съпруги, виртуозни художнички и талантливи актриси – нежни и крехки, но същевременно силни и ярки, очарователни, женствени, изискани и талантливи – те вдъхновиха света да създава шедеври!

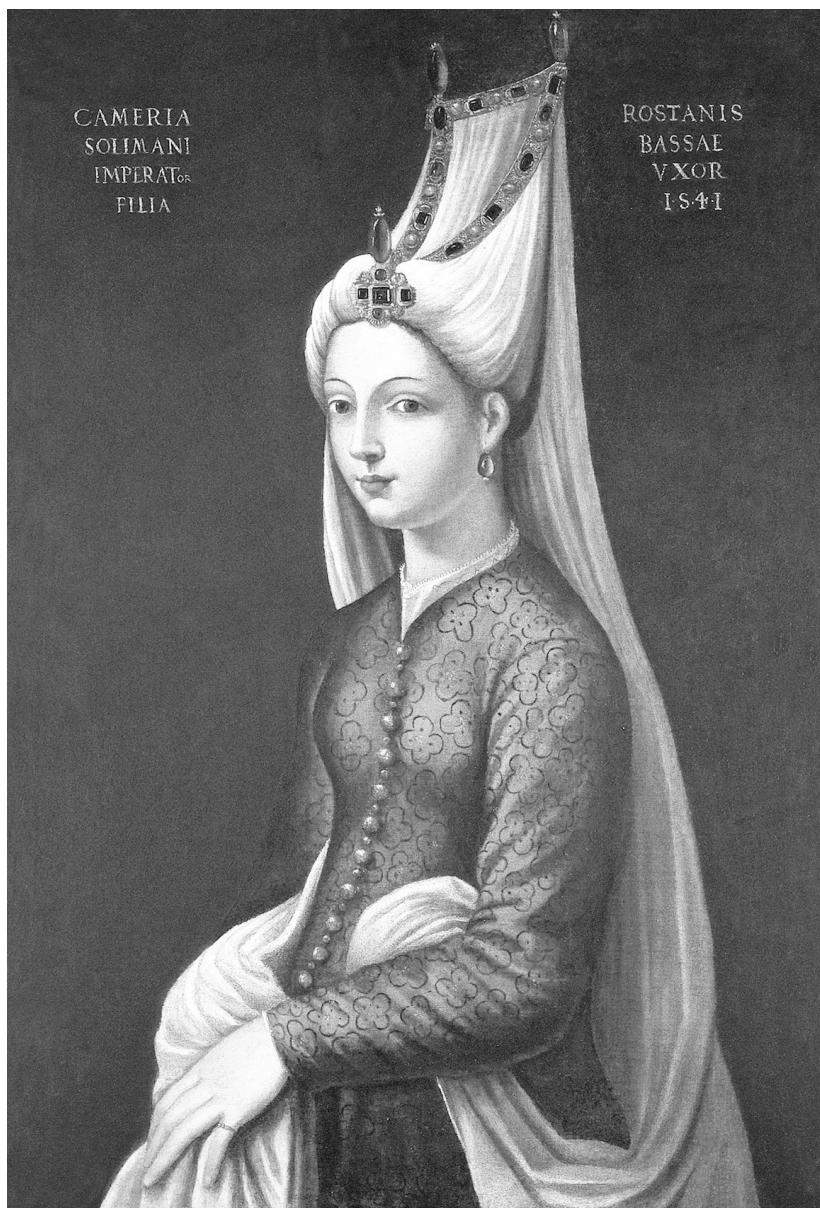
**За поръчки на сайта www.paritetbg.com
20% отстъпка.**

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-495-1

*БИОГРАФИЧНИ КНИГИ ЗА
ХОРАТА, КОИТО НАПРАВИХА
СВЕТА ТАКЪВ, КАКЪВТО ГО
ПОЗНАВАМЕ ДНЕС*

1. ПЪЛКОВОДЦИТЕ НА ДРЕВНИЯ СВЯТ
2. ЖЕНИТЕ, КОИТО ПРОМЕНИХА СВЕТА
3. ГЕНИИТЕ НА ВСИЧКИ ВРЕМЕНА
4. НАЙ-ВЕЛИКИТЕ КИНОЗВЕЗДИ НА ХХ ВЕК
5. ПЪЛКОВОДЦИТЕ, КОИТО ПРОМЕНИХА СВЕТА
6. ВЕЛИКИ ТИРАНИ И ДИКТАТОРИ
7. НАЙ-ВЛИЯТЕЛНИТЕ ВЛАДЕТЕЛКИ В
ИСТОРИЯТА НА СВЕТА
8. ВЕЛИКИ ПРОРОЦИ И ЯСНОВИДЦИ
9. ЛИЧНОСТИТЕ, КОИТО ПРОМЕНИХА СВЕТА
10. ЖЕНИТЕ, КОИТО ВДЪХНОВИХА ВЕЛИКИ МЪЖЕ
11. ВЛАДЕТЕЛИТЕ НА РУСИЯ: ОТ РЮРИК ОТ ПУТИН

Роксолана

РОКСОЛАНА

Единствената жена за Сюлейман

Великолепни

(ок. 1505 – 1558)

В Османската империя я наричали Хюрем Хасеки султан, европейците ѝ дали името Роксолана. В Турция я знаят като любимата жена на прославения владетел Сюлейман I, наречен от народа Великолепни. Днес в Полша я наричат Александра, а в Украйна – Анастасия. Турците я мислели за рускиня, до неотдавна това беше написано върху табелата на гроба ѝ. Коя е всъщност Хюрем Хасеки султан – любимата жена на Сюлейман Великолепни?

Великата порта, опора на мюсюлманския мир, през XVI–XVII век била една от най-могъщите държави. Османската империя, граничеща с Полша и Унгария на север и с Йемен на юг, с Алжир на запад и Азербайджан на изток, достигнала своя разцвет по време на управлението на султан Сюлейман Великолепни. Той управлявал една трета от света, а сърцето му било пленено от една наложница, която успяла да измени пътя от харема до трона – красавицата Роксолана. Историята на Роксолана прилича на приказка, дълга, сложна, жестока и величествена. И както обикновено, е много трудно да разберем кое в нея е истина и кое – легенда. Но дали това е толкова важно?

За произхода на Роксолана и живота ѝ, преди да попадне в харема на турския султан, има малко достоверни данни. Според преданието тя се казвала Анастасия (или Александра) Гавриловна Лисовская и била родена в семейството на свещеника Гаврила Лисовски от Рогатин, градче в Западна

Украйна, което по това време влизало в състава на Полша. По тези територии винаги било тревожно, не един или два пъти в годината върху тях извършвали набези отрядите на кримските татари и отвеждали в плен млади девойки и младежи. Фолклорът е запазил за потомците много истории за мъката и разорението, които Османската империя причинявала на земите от Днепър до Карпатите, разкази за враговете и за най-страшната участ – турският плен. През лятото на 1552 година, хванатата от татарите Анастасия изминала дългия робски път до Крим. Живата стока струвала скъпо, а моминската красота била крехка и нежна, затова робините не вървели пеш през степта като мъжете, а ги возели на коне. Оттам пътят на нашата героиня водел направо в Истанбул: такива прекрасни пленници като нея били изпращани на най-големия пазар за роби на Изтока за по-голяма печалба.

Съдбата на девойката можела да бъде всякаква, никой не можел да знае кой ще отведе красавицата от подиума за роби. Но небесата били милостиви: още първия ден Анастасия била забелязана от везира на младия султан, Рустем паша. Той решил, че тази ослепителна, прекрасна девойка е достоен подарък за падишаха, а когато собственикът на робинята разбрал за кого е предназначен този дар, в знак на уважение към владетеля не взел никакви пари от Рустем паша. Никой не знае предварително с какво и как ще му се отплатят неговите постъпки, но това решение на везира и щедростта на търговеца на роби впоследствие отворили на Анастасия път към престола, защото, ако тя бе влязла в султанския дворец като купена робиня, а не като подарък, никога не би станало и дума за възможен брак между една пленница и всесилния управник на Османската империя!

Робинята била наречена Роксолана – може би заради това, че през XVI век територията на Западна Украйна често била наричана Роксолания, по името на племето роксолани, населяващи Северното Причерноморие, според данните на гръцкия историк Страбон. След като минала през прегледа

на опитни лекари, които потвърдили, че е девствена и здрава, новата наложница престъпила прага на султанския харем.

В съответствие с установените от исляма правила на падишаха се позволявало да има четири законни съпруги, а децата на най-старшата, първа съпруга ставали наследници.

Но освен жените си повелителят можел да има колкото си иска наложници и в султанския харем по различно време живеели от двеста до хиляда и повече девойки, всяка от които била потресаващо красива и обучена в танци, музика, поезия и изкуството на любовта. Всички техни желания били задоволявани от огромен щат слуги: евнуси, лечители, масажистки, слугини, баби акушерки... Прекрасните пленници имали на разположение всичко освен свобода.

Роксолана съчетавала в себе си всичко, което Сюлейман обичал в жените: ум, образованост, чувственост. Поразила го и нейната любов към изкуството, в което тя се ориентирала добре, а също и знанията ѝ в политиката. Тя знаела как да се измъкне от ключките и интригите, които постоянно се създавали в двореца.

Роксолана била само едно цвете в огромната оранжерия и било необходимо нещо по-голямо освен красотата ѝ, за да покори сърцето на Сюлейман. Съществува легенда, че второто си име – Хюрем (преведено от персийски като „усмихната“, „смееща се“), Роксолана получила за това, че когато представяли новите наложници на султана, тя изтичала в кръга на танцуващите одалиски и като се разсмяла весело, запяла песен. Всички притихнали в очакване на решението на Сюлейман: той можел да заповяда своеволното момиче веднага да бъде удушено или удавено... но падишахът хвърлил към дръзката девойка своята кърпичка в знак, че иска да я види през нощта в спалнята си.

*Сериалът „Великолепният век“ и до днес
е един от най-популярните проекти на турското кино.*

Сюлейман бил и много учуден, когато от предложените ѝ за награда благодения младата красавица поискала само едно: позволение да посещава библиотеката. Защо са ѝ на една султанска наложница книги? Но Роксолана знаела, че никой никога няма да я пусне на свобода. Тя не искала да стане една от стотиците жени, с годините все по-рядко предпочитани от султана. Пътят бил само един – да стане за султана по-специална, единствена, и тя решила да го изменине.

*Пленницата славянка успяла да направи нещо нечувано: тя станала официална съпруга на Сюлейман
Великолепни*

Много скоро Роксолана приела исляма, научила турски, арабски и персийски, пишела стихове на Сюлейман и дори книги, танцувала божествено, но най-важното – притежава-

ла остър ум, умеела да слуша и винаги била готова да дари Сюлейман с любов и разбиране. В своите стихове тя молела повелителя: „Позволи на Хюрем да бъде принесена в жертва само за един косъм от твоите мустаци“. И въпреки че в двореца смятали, че тя е омагьосала султана и я наричали вещица, на нея ѝ било все едно!

Роксолана станала любимата наложница на Сюлейман. От 1521 до 1531 г. тя му родила шест деца: Мехмед, Махримах, единствената дъщеря на султана, доживяла до възрастна, Абдалла, живял само три години, Селим, Баязид и Джахангир. Способността на жената да износи многобройно потомство била много ценена, защото детската смъртност в онези времена била бич както за бедните, така и за богатите. Освен това децата затвърждавали положението на султанските жени и наложници в двореца. След смъртта на майката на владетеля, Айше Хавса, Хюрем успяла да направи нещо нечувано: тя станала официална съпруга на Сюлейман Великолепни. Няма закон, който да забранява на падишаха да вземе за жена една наложница. Но традициите – а традициите и законът се обозначавали с една и съща дума, „канун“ – и цялата администрация на османския двор сякаш се надигнали срещу това. Един от дипломатите писал в доклада си: „В Истанбул се случи невиджано досега събитие: султан Сюлейман провъзгласи за султанка своята наложница Роксолана, заради което в Истанбул се състоя голямо празненство“. Историята не е запазила точната дата на това събитие, но най-вероятно сватбата се е състояла през 1534 година и Роксолана получила титлата хасеки султан, специално създадена от съпруга ѝ за нея.

„Моя скъпа богиньо, моя чудна красота, господарке на моето сърце, моя най-ярка луна... единствена моя, ти си ми най-мила от всички красавици на света!“

Султан Сюлейман, който заемал престола на Високата порта четиридесет и шест години, посвещавал по-голямата част от времето си на военни походи.

Роксолана, на която той напълно се доверявал, била неговите очи и уши в двореца, много години тя била и главен съветник на съпруга си във вътрешнополитическите дела. Надарена с остър ум, едва ли не най-образованата жена в Истанбул по това време, в отсъствие на мъжа си Хюрем приемала чуждестранните посланици, пишела писма на владетелите на други държави, приветствала хората на изкуството в османския двор. Самата Роксолана, освободена от оковите на харема, се стараела жените от харема, на които сега султанът не обръщал внимание, да не умрат от скука, като измолила за тях позволение да се занимават с различни изкуства. А свободата на самата Хюрем била невиджана: жената на повелителя на мюсюлманския свят се появявала пред хората с открито лице, което обаче не намалявало уважението на правоверните последователи на исляма в двора към нея.

Хасеки султан (тур. Haseki Sultan) е титла, въведена от Сюлейман за неговата законна съпруга Хюрем (Роксолана) и използвана впоследствие за онези наложници на османските султани, които са им родили шехзаде (наследник от мъжки пол). В Османската империя това била втората по важност титла след валиде султан (титлата на майката на управляващия султан). Хасеки имала голямо влияние, много слуги, получавала най-хубавите подаръци и добра парична издръжка.

Роксолана разбирала, че опората на всяка власт е армията, и правела всичко възможно дворцовата гвардия да я обича. Без да жали пари, тя увеличавала заплащането на еничарите, раздавала привилегии, преустройвала и ремонтира-

ла казармите. Хазната стремително се изпраждала. Но едва ли някой би могъл да обвини Хюрем в липсата на старание. По нейна заповед в европейския квартал и на пристанището била разрешена търговията с вино, която естествено била обложена с немалък данък. Но много по-важни резултати за икономиката на страната имало разпореждането на хасеки султан да се разшири заливът Златен рог и да се възстановят Галатските кейове. Така в столицата на империята започнали да пристигат не само леки, но и тежкотоварни кораби, което изключително много оживило търговията. Със спечелените от тези мероприятия пари Хюрем заповядала да се построят нови джамии, лечебници и бани.

Султан Сюлейман си спечелил прозвището „Кануни“ („Законодателя“) заради създаването на цял сборник от закони в защита на интересите на феодалите и водел многобройни войни. По време на неговото управление били превзети половината Унгария, част от Грузия, Йемен, Триполи, Месопотамия. Наричали султана Велики и Великолепни, а Европа треперела в предчувствие на турското нашествие, както някога преди набезите на Чингис хан и Батъй. Разширявайки границите на Османската империя, Сюлейман Велики не загубил нито една битка. Съпругата му също се справяла успешно с всички вътрешни дела на оставената под нейно попечителство държава. А освен всичко друго те се обичали. Свидетелство за това са нежните писма, които са си пишели в раздялата. „Султане мой, колко безгранична и пареща е болката от раздялата! Спасявай ме, мен нещастната, и не бави прекрасните си писма. Нека душата ми получи поне капка радост от твоите послания. Когато ни ги четат, твоят слуга и син Мехмед и твоята робиня и дъщеря Михримах плачат, тъгувайки за теб. А аз полудявам от техните сълзи“ – пишела Роксолана на мъжа си.

„Скъпа моя богиньо, моя чудна красота, господарке на моето сърце, моя най-ярка луна, спътнице на моите най-дълбоки желания, единствена моя, ти си ми най-мила от всички

красавици на света!“ – отговарял Сюлейман. Когато султанът бил у дома, той можел дълги часове да си говори с обожаваната си съпруга.

Те говорели за всичко – политика, изкуство, любов, и често общували чрез стихове.

Заради лекия нрав и любовта ѝ към музиката я нарекли „Хюрем“ – веселата, худ. А. Хикел, 1780 г.

Изглеждало така, сякаш сватбата направила положението на Роксолана непоклонимо. Но никой не можел да гарантира, че великолепният ѝ съпруг няма изведнъж да се влюби в някоя нова наложница и да я направи още една своя законна съпруга. Изгонването от харема, още повече от толкова високо място като султанския трон, можело да означава само смърт. А тя била страшна: нещастната, негодна наложница или жена била слагана в кожен чувал с тежест, в който пускали котка и отровна змия, след което търкулвали чувала по каменен улей във водите на Босфора. Всяка от тях би сметнала за щастие леката смърт от примката...

Нравите в средновековния Изток били жестоки, оцелявал не само силният и хитрият, но най-вече безжалостният. Наследник на престола все така си оставал най-големият син на първата жена на султана, черкезката Гюлбахар, шехзаде Мустафа, а не някой от синовете на Роксолана. И красавицата Хюрем нямала друг избор, освен да играе според приетите правила – да победи или да умре. До нас са достигнали много легенди за безжалостния нрав и постъпки на хасеки султан. Но дали историческите факти им отговарят?

Говори се, че първата жертва на Роксолана станал везирът Ибрахим, обвинен в прекалена симпатия и политическа привързаност към Франция и убит през 1536 г. по заповед на султана. На негово място бил назначен Рустем паша, същият, който подарил на Сюлейман бъдещата му съпруга. Благоволенieto на Роксолана към него било толкова голямо, че тя убедила мъжа си да омъжи единствената си дъщеря Михримак за Рустем. Това обаче не попречило на Хюрем да въвлече зет си в дворцова интрига, в резултат на която най-големият син и наследник на султана, Мустафа, бил обвинен в измяна и заговор срещу баща си, а Рустем паша – в съучастничество. Екзекутиран бил не само Мустафа, а и неговите петима снове, не успял да избегне изтезанията и смъртта и Рустем паша. Борбата за власт, заговорите, кървавите дворцови преврати и свалянето на бащите от синовете по онова време били нещо обичайно за Изтока.

Хюрем приела исляма, научила езика, пишела стихове на султана и го учудвала с острия си ум (неизв. худ.)

Може би едно от най-известните предания за жестокостта на Роксолана е историята за това как тя заповядала да се намерят и умъртвят близо четиридесет на брой синове на Сюлейман Великолепни от други жени и наложници. Но нека да се обърнем към историческите реалии. В Османската империя, както и в целия средновековен свят, раждането или смъртта на всеки член на управляващата династия подлежали на документална регистрация, вписване в харемните книги, където се записвало буквално всичко, чак дотам колко брашно е използвал готвачът, за да приготви десерт на някоя от жените. Възможно ли е тогава раждането на дете на падишаха да заобиколи този „регистър“? Освен това европейските посланици незабавно известявали своите господари за подобно важно събитие, тъй като етикетът изисквал да се изпратят поздрав и задължителните богати подаръци на щастливия баща. Така че, ако се обърнем към официалните документи, Сюлейман Великолепни е имал само осем синове. А след като сключил брак с Хюрем, падишахът повече не посещавал харема и на практика е живял с любимата си жена в един моногамен брак. Излиза, че „умъртвяването на малките момченца“ по заповед на Роксолана не е нищо повече от една легенда.

Затова пък са се запазили исторически потвърдени, достоверни сведения на нейни съвременници, като например Шехнаме Али Осман или Талика заде ал Фенари за почитането на Хюрем „заради многобройните ѝ благотворителни пожертвования, заради покровителството ѝ върху учащите се и уважението ѝ към учените мъже, познавачите на религията, а също и заради придобиването на редки и прекрасни

вещи“. От даренията на прекрасната султанка в Истанбул бил построен цял квартал – „Аксарай“, с джамия, медресе, начално училище, болница и фонтан. Под покровителството на Хюрем придворният архитект Синан построил комплекси в Адрианопол и Анкара, по нейна заповед били открити приюти, обществени бани, столови за поклонниците и бездомните в Мека и Истанбул...

Хюрем хасеки султан била не само щастлива в брака си и успешна в политиката, но и обичана от народа заради веселия си нрав и добрите си дела. Тя починала от настинка през 1558 г. Погребението ѝ било необикновено пищно и тържествено. Прахът на Роксолана почива в каменна осмоъгълна гробница, украсена с плочки с райски птици и стихове, разположена редом до най-големия паметник на средновековната архитектура в Османската империя, джамията в комплекса „Сюлеймание“, където по-късно намира последния си подслон и самият султан. Сюлейман надживява любимата си с осем години и скърби за нея безутешно.

„Небесата се покриват с черни облаци, защото няма покой за мен, няма въздух, мисъл и надежда... Аз съм повален, аз съм изтрит от този свят, изтрит от душевната си тъга по теб, моя любов. Силата, онази сила, която ти ми даваше, я няма вече, има само вяра, вяра в твоето чувство, не в плътта ми, а в сърцето ми, аз плача, плача за теб, любов моя, няма по-голям океан от океана на моите сълзи за теб, Хюрем!“ – написал падишахът. Можем ли да си представим по-прекрасна епитафия?

Хюрем внесла своя дял в развитието на Истанбул: построила няколко джамии, училище, дом за умствено изостанали, организираща безплатна кухня за бедните, подобрила контактите с много страни от Европа. През 1558 година, на възраст между 53 и 56 години, тя починала в ръцете на Сюлейман.

